

ідальним. Він стає основою професіоналізації особистості, формує професійно-ціннісні орієнтації, власну педагогічну концепцію, що спрямовує всю систему його професійної діяльності. На нашу думку, це той високий рівень, що дозволяє вчителю продуктивно і якісно вирішувати професійні завдання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бодалев А.А. Мотивы поведения и деятельности / А.А. Бодалев. – М., 2002. – 423 с.
2. Ильин Е.П. Мотивация и мотивы / Е.П. Ильин. – СПб. : Питер, 2002. – 508 с.
3. Кендыбович Л.А. Психология высшей школы / Л.А. Кендыбович, М.И. Дьяченко. – М., 2000. – 187 с.
4. Леонтьев Д.А. Современная психология мотивации / Д.А. Леонтьев. – М., 2002. – 268 с.
5. Никитина Н.Н. Основы профессионально-педагогической деятельности / Н.Н. Никитина. – М., 2002. – 288 с.
6. Маслоу А. Самоактуализация личности и образование / Абрахам Маслоу ; пер. с англ. ; предисл. Г.А. Балла. – К.-Донецк : Институт психологии АПН Украины, 1994. – 52 с.
7. Потапчук Л.В. Психологічні особливості професійної мотивації особистості / Л.В. Потапчук // Професійна психологія: методологія, методи та практика / за заг. ред. Ж. П. Вірної. – Луцьк, 2008. – С. 112-126.
8. Татенко В. Психологічні ознаки професіоналізму / В. Татенко // Психологічні перспективи : зб. статей ВДУ ім. Лесі Українки, Інститут соціальної і політичної психології АПН України. – Луцьк, 2003. – С. 161-166.
9. Семіченко В.А. Психологічна структура педагогічної діяльності : навч. посіб. / В.А. Семіченко, В.С. Заслуженюк. – К. : ВПЦ "Київ. Ун-т", 2000. – 217 с.
10. Шадриков В.Д. Введение в психологию: Мотивация поведения / В.Д. Шадриков. – М. : Логос, 2001. – 135 с.

УДК 159.923.33

АНАЛІЗ ЦІННОСТЕЙ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

Ригель О.В.

У статті здійснено спробу проаналізувати, які ж цінності сучасної молоді займають найвищі щаблі в ієрархії ціннісних орієнтацій, а які втрачають своє значення.

Ключові слова: цінність, ціннісні орієнтації, життєва орієнтація, особистість, молодь, потреби.

В статтє сделана попытка проанализировать, какие ценности современной молодежи занимают высокое положение в иерархии ценностных ориентаций, а какие теряют свое значение.

Ключевые слова: ценность, ценностные ориентации, жизненная ориентация, личность, молодежь, потребность.

This paper presents an attempt to analyze what are the values of today's youth hold the highest level in the hierarchy of values, and are losing their value.

Key word: value, value orientatin, life orientation, personality, young people, need.

Актуальність дослідження. Однією з актуальних проблем сучасної психологічної науки є проблема ціннісних орієнтацій молоді. Ця тема достатньо складна, включає дослідження низки аспектів, а саме: вікові психологічні особливості молоді, соціологічні проблеми освіти і виховання, вплив колективу, сім'ї та інше. Дослідження системи цінностей та ціннісних орієнтацій особистості, груп, соціальних верств у нових історичних умовах є дуже важливим, оскільки дозволяє науково керувати соціальними, соціально-психологічними процесами в суспільстві. Молоді, в тому числі студентській, належить особлива роль у суспільстві, адже саме її представники сьогодні – це керівники держав, урядів, науковці, економісти, юристи і т. д. – те покоління, яке буде творити історію завтра. І тому від того, якими є цінності і ціннісні орієнтації сучасної молоді, залежить її майбутнє і майбутнє суспільства в цілому. Відтак дослідження цієї проблеми є дуже актуальним на сучасному етапі. В умовах певної кризи соціальних ідеалів, зневіри частини населення в оптимістичні перспективи для України і світу в цілому дуже важливим є виховання молоді на засадах тих суспільно корисних цінностей, які є загальнозначущими, вічними, неперехідними – Добро, Благо, Любов. В умовах існування складних глобальних проблем одним із основних принципів життєдіяльності кожної особистості має стати гуманізм. Саме він повинен бути стрижнем ціннісних орієнтацій особистості в сучасному світі. Відомі вчені-прогнозисти Ю.В. Яковець, Н.І. Моїсєєв передбачають "відродження гуманізму", вважають (Н.І. Моїсєєв), що майбутнє суспільство може бути високо інтелекгентним тільки тоді, коли кожний член цього суспільства буде здатний відчувати відповідальність за долю всього суспільства і вести себе відповідно [1, с. 116].

Метою статті є дослідження того, яке місце займають ціннісні орієнтації у структурі особистості, а також зміст ціннісних орієнтацій студентської молоді на сучасному етапі розвитку суспільства.

Стимулами усвідомлення людиною реальності виступають суспільно обумовлені потреби та інтереси суспільства та особистості. Життєвий сенс свідомості полягає в тому, щоб правильно орієнтуватися в світі, затвердити себе в ньому, пізнавати і перетворювати його на основі суспільної практики. Пошук соціальних детермінант мотивації поведінки людини є проблемою, розв'язання якої ще потребує зусиль соціологів, соціальних психологів. До предмета нашого аналізу належить використання багатозначних понять "цінність" і "ціннісні орієнтації". Цінність – це значущість чого-небудь на відміну від існування об'єкта чи його якісних характеристик. Психологічні тлумачення цінностей особистості зводять їх до психодинаміки потягів (З. Фрейд, певною мірою К. Юнг), отожднюють із потребами (А. Маслоу), особистісним смислом (Г. Оллпорт), похідними від мотивів діяльності утвореннями (Р.О. Леонтьєв), характеристикою усього, що підтримує людські здатності до життя (Е. Фромм), переконаннями (М. Рокіч), соціальними настановами (В.А. Ядов), регуляторами потоків інформації (когнітивність), значущістю для людини чогось у світі (С.Л. Рубінштейн), одухотвореними явищами людського буття (І.П. Маноха), утвореннями свідомості й самосвідомості людини, в яких віддзеркалені актуальні життєві потреби, інтереси, погляди і ставлення до дійсності й себе (М.Й. Боришевський). Поняття "цінність" тісно пов'язане з категоріями "потреба" та "інтерес". Суть життя людини на Землі полягає в тому, щоб задовольнити свої різноманітні потреби. Під потребами зазвичай розуміють стан особистості, що вимагає вступити у взаємовідносини з навколишньою дійсністю для збереження свого існування, функціонування і розвитку, успішної життєдіяльності, пізнання і освоєння світу, самоствердження в ньому. Як первинні (органічні, біологічні) – в їжі, житлі, одязі тощо, так і вторинні (соціальні, морально-духовні) – в знаннях, набутті суспільного досвіду, у праці, творчості, спілкуванні, самовизначенні, суспільному статусі – потреби виникають під впливом конкретних внутрішніх і зовнішніх умов та активізують пізнавальну, емоційну й вольову сфери особистості, спонукають її до дії, пошуків об'єктів для задоволення цих потреб. Таким чином, потреби – це фундаментальна якість особистості, що визначає спосіб і спрямованість її життя, дій та поведінки, характер ставлення до дійсності, до своїх обов'язків [2].

Цінності формуються в результаті усвідомлення соціальним суб'єктом своїх потреб у співвідношенні їх з предметами навколишнього світу або в результаті ставлення, яке реалізується в акті оцінки. Систему цінностей соціального суб'єкта можуть складати сутнісно-життєві уявлення про добро і зло, щастя, мету та сутність життя та універ-

сальні: 1) вітальні (життя, здоров'я, особиста безпека, добробут, сім'я, родичі, освіта, правопорядок); 2) суспільного визначення (працелюбство, соціальний статус та ін.); 3) міжособистісного визначення (чесність, альтруїзм, доброзичливість); 4) демократичні (свобода слова, совісті, національний суверенітет); 5) партикулярні (належність до малої батьківщини, сім'ї); 6) трансцендентні (віра в Бога, прагнення до абсолюту) цінності. Базові цінності – прагнення до істини, творчості, краси, орієнтація на добро, співучасть, честь і гідність – конкретизуються і виступають підвалинами вибору цілей і умов загальнозначущої діяльності. Вони складають ядро загальнолюдських цінностей. Існує певна ієрархія цінностей. Вона полягає не тільки в тому, що одними цінностями ("нижчими") інколи жертвують заради інших ("вищих"), а й у тому, що різні цінності володіють різним ступенем суспільності і одні виступають конкретизацією інших. Так, цінність праці пояснюється тим, що праця – одна із сфер, в якій реалізуються цінності більш високого порядку, цінність самореалізації і розвиток особистості розглядаються також більш фундаментальне. Важлива характеристика цінностей – їх зв'язок з ідеалами. Ця характеристика інколи навіть включається у визначення цінностей. Героїчні образи художньої і публіцистичної літератури використовуються в емпіричних дослідженнях – як носії найбільш важливих цінностей. Власне ці образи є засобом зображення педагогічного зразку для засвоєння моделями ідеального способу поведінки, ідеального стилю життя. Вищий рівень в ієрархічній системі цінностей займають ціннісні орієнтації. Ціннісна орієнтація – це спрямованість особистості на засвоєння певних цінностей для задоволення своїх потреб. У ціннісних орієнтаціях цінність виконує роль своєрідного орієнтира і відповідного регулятора поведінки й діяльності людини в предметній і соціальній дійсності. А особистість орієнтується на ті цінності, які найбільше їй потрібні в даний час і в перспективі, відповідають її інтересам і цілям, імпонують її досвіду. Ціннісні орієнтації являють собою складні утворення, що вбирають в себе різні рівні і форми взаємодії громадського й індивідуального в особистості, специфічною формою усвідомлення особистістю оточуючого світу, свого минулого і майбутнього, суттєвості свого власного "Я". А.Г. Здравомислов і В.А. Ядов пишуть про те, що "основна функція ціннісних орієнтацій, – регулювання поведінки, як усвідомленої дії в певних соціальних умовах", Г.П. Предвічний відокремлює 3 етапи у формуванні соціальної орієнтації: 1) усвідомлення потреб; 2) порівняння потреб з предметами і явищами, що оточують світ і вироблення відношення – позиції до світу; 3) форсування усвідомленого ставлення до речей, умов і форм задоволення потреб. Академік Б.Г. Ананьєв, говорячи про

ціннісні орієнтації, зазначав: "Є загальний центр, в якому збігаються дослідження соціологів, соціальних психологів та психологів. Цим загальним центром виступають ціннісні орієнтації груп та особистості, спільність цілей діяльності, життєва спрямованість чи мотивація поведінки людини" [6, с. 299-300]. Включення ціннісних орієнтацій в структуру особистості дозволяє, як вказує В.А. Ядов, вловити найбільш загальні соціальні детермінанти мотивації поведінки, джерела якої треба шукати в соціально-економічній природі суспільства, його моралі, культурі, в особливостях соціально-групового усвідомлення того середовища, в якому сформувалась соціальна індивідуальність, і де проходить повсякденна життєдіяльність людини [5, с. 6]. Таким чином, ціннісні орієнтації, виступаючи одним з центральних особистісних утворень, виражають свідоме ставлення людини до соціальної дійсності і в цій своїй якості визначають широку мотивацію її поведінки і мають суттєвий вплив на всі сторони її діяльності. Отже, розвиток ціннісних орієнтацій тісно пов'язаний з розвитком спрямованості особистості. У співвідношенні з сприйнятими у психології поняттями природи і особливостей ціннісної орієнтації особистості, цінності, які складають її структуру і зміст, поділяють на дві основні групи (М. Рокич) з точки зору цілей і завдань, яким слугує та чи інша цінність. Першу групу складають цінності-цілі (термінальні цінності), другу – цінності-засоби (інструментальні). Найголовнішими є термінальні цінності – це основні цілі людини, оскільки відображають довгострокову життєву перспективу. Термінальні цінності, так би мовити, визначають сенс життя людини, вказують, що для нього є особливо важливим, значущим, цінним. Саме термінальні цінності співвідносяться з так званими змістоутворюючими мотивами (за А. Леонтьєвим). З його точки зору, змістоутворюючі мотиви є вирішальними, оскільки важливо не тільки те, що необхідно суб'єкту, і не тільки в тому, що як робиться для досягнення першого, але й те, навіщо необхідно людині все вище згадуване. Змістоутворення особистість здійснює посередництвом своїх мотивів. З точки зору ціннісного підходу до вивчення особливостей формування свідомості особистості всі явища дійсності (включаючи і вчинки людей) можуть бути представлені у вигляді набору цінностей, який виражає суб'єктивну оцінку індивідом цих явищ з позиції їх необхідності при задоволенні його потреб та інтересів. Ціннісні орієнтації особистості також мають складну ієрархічну структуру. Таким чином, цінності являть собою вищий рівень людських потреб. Особисті, індивідуальні потреби, співвідносячись із суспільною значущістю і усвідомлюючись особистістю, стають цінностями і регулюють поведінку людини. Отже, між потребою і цінністю – двома головними детермінантами ціннісної оріє-

нтації – існує значна часова й просторова "відстань", на якій відбувається процес, опосередкований соціально-психологічними властивостями особистості, суспільними умовами та іншими чинниками.

Щоб розглядати ціннісні орієнтації молоді, необхідно уявляти собі, що ж таке молодь, чим вона відрізняється від інших суспільних груп. Саме тому існує потреба в аналізі індивідуально-особових особливостей, властивих молодому віку, і закономірностей засвоєння норм, цінностей, установок, властивих суспільству, різним організованим і неорганізованим групам, що мають вплив на особу. Одне з перших визначень поняття "молодь" було дано в 1968 р. В. Т. Лісовським: "Молодь – покоління людей, що проходять стадію соціалізації, засвоюють, а в більш зрілому віці вже засвоїли, освітні, професійні, культурні і інші соціальні функції; залежно від конкретних історичних умов вікові критерії молоді можуть коливатися від 16 до 30 років". Пізніше більш повне визначення було дане І. Коном: "Молодь – соціально-демографічна група, що виділяється на основі сукупності вікових характеристик, особливостей соціального становища і обумовлених тим і іншим соціально-психологічних властивостей. Молодість як певна фаза, етап життєвого циклу біологічно універсальна, але її конкретні вікові рамки, пов'язаний з нею соціальний статус і соціально-психологічні особливості мають соціально-історичну природу і залежать від суспільного устрою, культури і властивих даному суспільству закономірностей соціалізації". Сьогодні вчені визначають молодь як соціально-демографічну групу суспільства, що виділяється на основі сукупності характеристик, особливостей соціального становища і обумовлених тими або іншими соціально-психологічними властивостями, які визначаються рівнем соціально-економічного, культурного розвитку, особливостями соціалізації в нашому суспільстві.

Процес становлення соціальної зрілості молоді, вибір нею життєвого шляху відбуваються у всіх основних сферах життєдіяльності особи, реалізуючись за допомогою навчання і виховання, засвоєння і перетворення досвіду старших поколінь. Основними соціально-психологічними регуляторами цього процесу і одночасно показниками становища молоді в суспільстві і в структурі історичного процесу розвитку виступають ціннісні орієнтації, соціальні норми і установки. Вони визначають тип свідомості, характер діяльності, специфіку проблем, потреб, інтересів, очікувань молоді, типові зразки поведінки. Молодість – це шлях в майбутнє, який вибирає сама людина. Вибір майбутнього, його планування – характерна риса молодого віку; він не був би таким привабливим, якби людина наперед знала, що з ним буде завтра, через місяць, через рік. У віковій психології молодість характеризується як

період формування стійкої системи цінностей, становлення самосвідомості і формування соціального статусу особи. Свідомість молодшої людини володіє особливою сприйнятливістю, здатністю переробляти і засвоювати величезний потік інформації. У цей період розвиваються критичність мислення, прагнення дати власну оцінку різним явищам, пошук аргументації, оригінального рішення. Разом із тим, в цьому віці ще зберігаються деякі установки і стереотипи, властиві попередньому віку. Це пов'язано з тим, що період активної ціннісно-творчої діяльності стикається в молодшій людині з обмеженим характером практичної, творчої діяльності, неповною включеністю молодшої людини в систему суспільних відносин. Соціальна зрілість є цілісністю усвідомлення і реалізації в діяльності особи її основних соціальних і психологічних якостей і властивостей. Також потрібно враховувати ставлення особи до своїх потенційних можливостей. На цьому рівні дослідження можна простежити, коли в людини з'являються власні погляди і ставлення, які для нього характерні вимоги, оцінки і самооцінки. Ймовірно, багато помилок у вихованні молоді визначаються тим, що ми прагнемо вирішувати окремі питання (професійної підготовки, моральної стійкості, уміння дотримуватися законів і інші), не сформувавши головного: уміння розмірковувати над непростими проблемами сучасного життя і діяти в ньому, орієнтуючись на загальнолюдські цінності і своє власне вдосконалення. У дослідженнях психологів, політологів, соціологів знаходять своє відображення і проблеми, пов'язані із такою соціально-психологічною групою, як студентська молодь. Сучасні студенти не заперечують важливості освіти у житті, однак для більшості опитаних – 87% гарна освіта – лише одна з багатьох умов успіху в житті. Дехто з респондентів упевнений, що сучасна освіта – "це диплом", який більшою мірою потрібні формально, аніж реально для життя (9%), "це система, створена суспільством для формування людини за заданими нормами" (10%), "це те, що коштує (у плані витрат) досить дорого, а цінується (у плані доходів) досить дешево (17%)", "це набір наукових понять і моральних положень, які суспільство вимагає засвоїти (32%)". Разом із тим, більшість студентів розуміють значення освіти у сучасному світі, вказують на те, що це процес постійного, індивідуального вдосконалення, у ході якого величезне значення має особиста творчість (59%); сучасна людина має бути знавцем своєї справи і гарним професіоналом (42%). Серед мотивуючих чинників отримання освіти (стати високоосвіченою, культурною людиною, бути матеріально забезпеченим, мати професію, працювати за кордоном, не служити в армії і т. д.) пріоритетне місце зайняв мотив "досягнути успіху у житті". Таким чином, сучасний студент стає більш практичним,

що проявляється у прагненні за допомогою освіти краще влаштуватися у житті, досягти матеріального благополуччя, високого соціального положення. На посилення прагматичного мотиву при отриманні освіти вказують багато соціологів, підкреслюючи, що основним фактором, який стимулює до отримання вищої освіти, стає матеріальний [7, с. 55-56]. Така ситуація вимагає подальшого наукового аналізу, розробки конкретних рекомендацій з метою удосконалення виховної роботи серед підростаючого покоління, студентської молоді, повернення на чільне місце в ієрархію ціннісних орієнтацій особистості загальнозначущих моральних цінностей [8]. Результати досліджень свідчать, що серед студентської молоді значно падає престиж наукової діяльності. Дані опитувань "Викладач очима студентів" показують, що думка студентів про своїх викладачів бажає бути кращою. Великого значення студенти надають професійним якостям наставників (єрудиція, знання предмета, уміння подати матеріал), особистісним (чуйність, зовнішні дані). Високо оцінюються також такі якості, як шанобливе ставлення і вияв зацікавленості саме до них. Разом із тим, студенти майже байдужі до того, наскільки авторитетним, популярним є викладач у наукових колах, громадсько-політичній сфері. Дедалі менше студентів хочуть брати участь у суспільному житті. За даними опитувань студентів, на першому курсі великого значення громадській роботі надають 21% студентів, а на четвертому – лише 8,4%. В колах студентської молоді знижується престиж такої цінності, як робота. Лише 8% респондентів підтримують твердження, що робота – це найбільш цінна частина життя, і без неї життя втрачає сенс. Кожний сьомий опитаний студент (14%) вважає, що найбільш цінним є життя поза роботою, а робота – це вимушена необхідність. Щоправда, 78% опитаних впевнені, що однаково цінні для людини і робота, і життя поза роботою. На вищі місця в шкалі ціннісних орієнтацій підіймаються цінності "заробіток" і "службова кар'єра". Причому 75% студентів випускних курсів і 90% першого, впевнені, що саме заробіток і кар'єра визначають становище людини в суспільстві. Але цінність праці як шляху досягнення високого становища в суспільстві визнають лише 41,6% студентів-старшокурсників і 26,3% першокурсників. Соціально-економічні, політичні проблеми, що існують в українському суспільстві, певна криза системи ціннісних орієнтацій, що проявляються у деформації суспільної свідомості, формують у деяких представників студентської молоді бажання жити і працювати за кордоном. 32% респондентів вказали, що хотіли б поїхати за кордон на деякий час, щоб заробити грошей. Але, мабуть, найбільше, що повинно непокоїти не лише викладацький склад, що працює із студентською молоддю, а й урядові кола – це те, що кожний четвертий

студент (23%) прагне назавжди покинути Україну. Не важко передбачити, яке майбутнє може чекати країну, яку будуть масово залишати кращі представники студентської молоді. Сучасні студенти, в порівнянні з попередніми поколіннями студентської молоді, менше люблять читати художню, науково-популярну та іншу літературу, майже не відвідують театри, музеї, виставки. Опитуваним пропонувався список приблизно з 30-ти імен, в який були включені відомі російські та зарубіжні вчені, письменники, режисери, актори, музиканти, державні діячі. Аналіз отриманих результатів говорить про низьку ерудицію більшості сучасних студентів. Знайомство з художньою літературою не є актуальним для студентів, адже більшість половини з них в анкетах відповіли, що не люблять читати і не читають. А ті, хто це любить робити у вільний час, читають детективи, фантастику, книжкові "серіали". Не втішає і той факт, що сучасне студентство не цікавиться мистецтвом, а ті, які у вільний час знайомляться з ним чи займаються певним видом, роблять це для зняття втоми, а не для естетичного розвитку. Втратила вагу така цінність, як творчість. У шкалі цінностей, що відображають організацію вільного часу, мотиви, пов'язані з мистецтвом (класична музика, література, театр, образотворче мистецтво, художня самодіяльність), займають останнє місце. Базовими цінностями високого рангу залишаються сім'я, вірні друзі, любов. 74% юнаків і 92% дівчат на питання "Що є головним мотивом вступу до шлюбу?" назвали любов, потім спільні інтереси і матеріальну зацікавленість. "Орієнтація на сім'ю пояснюється тим, що для багатьох сім'я сьогодні – це важливе джерело морально-психологічної підтримки, позитивних емоцій для збентеженої сучасними подіями особистості. Сім'я – єдиний інститут, який більш-менш зберігся поміж зруйнованих інституцій суспільства" [8, с. 130]. На думку деяких дослідників, ціннісно-орієнтаційний портрет сучасного студента виглядає приблизно так: "Головне в житті – це міцне здоров'я, сім'я – це необхідне джерело морально-психологічної підтримки. Любов та спілкування з друзями прикрашає життя. Матеріальне забезпечення дає впевненість у собі, своїх силах. Що стосується творчості, пізнання і досягнень, що заслуговують суспільного визнання, – це не завжди вдається, але було б бажано. Задоволення приємні, але на них сьогодні не вистачає часу та грошей. Абсолютно впевненими можна бути тільки в одному – сьогодні треба розраховувати тільки на свої сили, здібності та можливості.

Висновки. Ціннісні орієнтації людини органічно пов'язані із проблемами людини і виступають в якості головного компоненту детермінації її поведінки. Ціннісні орієнтації – це елементи мотиваційної структури особистості, на підставі яких відбувається вибір тих чи інших соц-

іальних установок як цілей або мотивів конкретної діяльності. Ціннісні орієнтації особистості формуються під впливом пануючої в суспільстві системи цінностей, яка змінюється з розвитком історії. Події останніх десятиліть вплинули на систему ціннісних орієнтацій пострадянського суспільства і, відповідно, на життєві орієнтири студентської молоді, в середовищі якої набувають все більш актуального значення матеріальні цінності (матеріальний добробут, успіх у житті, прагматизм, високий заробіток, престижна робота, закордонні поїздки тощо). Символом нашого часу є "виразна увага до матеріальної сторони життя", "орієнтація на успіх у житті стає однією з провідних стратегій студентів і взагалі молоді в сучасних ринкових умовах". На превеликий жаль, втрачають певне значення в житті сучасної студентської молоді деякі духовні орієнтації і цінності. Студенти менше цікавляться політикою, суспільно-політичним життям, далеко не всі люблять читати, відвідувати культурно-мистецькі заклади, займатися спортом, художньою самодіяльністю, мистецтвом, творчістю. Відбувається деформація і етичних ціннісних орієнтацій, виправдовується порушення заповідей типу "не вкради", "не бажай..." і т. д. Зміни в ціннісних орієнтаціях молоді (часто не на користь високих суспільних ідеалів) вимагають перегляду всієї системи виховної роботи у вищій школі, пошук і впровадження нових форм і методів роботи із студентською молоддю з метою підготовки і виховання студентів не лише високими професіоналами своєї справи, а справжніми гуманістами, Людьми з великої літери.

ЛІТЕРАТУРА

1. Астахова В.І. Деякі нові штрихи у соціальному портреті студентства / В.І. Астахова // Проблеми вищої школи. – К., 1993. – Вип. 78. – С. 65-69.
2. Бех І.Д. Духовні цінності в розвитку особистості / І.Д. Бех // Педагогіка і психологія. – 1997. – №1. – С. 124-129.
3. Здравомыслов А.Г. Потребности. Интересы. Ценности / А.Г. Здравомыслов. – М. : Политиздат, 1986. – 223 с.
4. Кіпень В. Українське студентство: на що орієтуємося і що цінуємо? В. Кіпень // Управління освітою. – 2001. – № 22. – С. 10.
5. Омельченко Ж.О. Формування загальнолюдських цінностей як мети виховання в працях видатних мислителів / Ж.О. Омельченко / Педагогіка і психологія. – 1996. – № 3. – С. 188-193.
6. Скок М.А. Ціннісні орієнтації особистості сучасного студента / М.А. Скок // Чернігівський державний педагогічний університет ім. Т. Г. Шевченка. Вісник ЧДПУ. – Чернігів, 2002. – Вип. 11: Серія: Психологічні науки. – С. 128-132.

7. Соколов А.В. Ценностные ориентации постсоветского гуманитарного студенчества / А.В. Соколов, И.О. Щербакова // Социс. – 2003. – № 1. – С. 115-124.

8. Сорокина Н.Д. Перемены в образовании и динамика жизненных стратегий студента / Н.Д. Сорокина // СОЦИС. – 2003. – № 10. – С. 55-60.

9. Ядов В.А. Саморегуляция и прогнозирование социального поведения личности / В.А. Ядов. – Л., 1979.

УДК 159.9.07

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ЕКСПЕРИМЕНТУВАННЯ У СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ

Романенко О.В.

Стаття присвячена визначенню змістових етапів формування навичок експериментування у студентів-психологів. Застосовано трирівневу модель підготовки до проведення психологічних досліджень у процесі професійного навчання. Визначаються умови формування системи знань з експериментальної психології.

Ключові слова: наукове пізнання, науковий метод, трирівнева модель професійної освіти, експериментування.

Статья посвящена определению содержательных этапов формирования навыков экспериментирования у студентов-психологов. Использована трехуровневая модель подготовки к проведению психологических исследований в процессе профессионального обучения. Определяются условия формирования системы знаний по экспериментальной психологии.

Ключевые слова: научное познание, научный метод, трехуровневая модель профессионального образования, экспериментирование.

The article is devoted to defining the semantic stages of experimentation skills in psychology students. Applied three-tier model preparation for psychological research during training. Determined by the formation of knowledge in experimental psychology.

Keywords: scientific knowledge, scientific method, three-level model of professional education experimentation.

З ускладненням життєдіяльності людини в сучасних умовах постійно зростають вимоги, що висуваються суспільством до представників психологічних спеціальностей. Виражена орієнтація на цінність іншої людини в їх професійній діяльності передбачає адекватне застосування методів впливу на неї та відповідальність за свої професійні